

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ТРЕТІМ ОСОБАМ ДОСТУП ДО СВОЇХ БАНКІВСЬКИХ КАРТОК ТА РАХУНКІВ («ДРОПІВ»)

FEATURES OF HOLDING ACCOUNTABLE PERSONS WHO PROVIDE THIRD PARTIES WITH ACCESS TO THEIR BANK CARDS AND ACCOUNTS (“DROPS”)

Музиченко О.В., к.ю.н.,
доцент кафедри публічного права

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Карандась М.В., студент V курсу
факультету прокуратури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджується проблема використання банківських карток та рахунків фізичних осіб третіми особами з метою здійснення кримінально протиправних діянь. Автори наводять приклади щодо широкого використання «дропів» («грошових мулів») під час здійснення незаконної діяльності не тільки в Україні, а й в інших країнах. Звернуто увагу й на те, що основну кількість «дропів» становлять фізичні особи з вразливих верств населення, які з метою отримання швидкого прибутку надають свої банківські рахунки третім особам.

Приділено увагу питанню кваліфікації дій «грошових мулів». Вказано, що дії таких осіб можуть бути кваліфіковані за різними статтями Кримінального кодексу України, залежно від наявності умислу на здійснення кримінально протиправних діянь. Крім того, розглянуто судову практику щодо притягнення до відповідальності осіб, які надали третім особам свої банківські картки та рахунки. Акцентовано увагу на тому, що дії «грошових мулів» можуть кваліфікуватися в залежності від тих наслідків, які були отримані третіми особами з використанням банківських карток та рахунків «дропів».

Наведено практичні приклади використання «грошових мулів» у здійсненні незаконної діяльності, наприклад, для відмивання коштів транскордонних злочинних організацій. Відмічено, що центральні банки країн світу намагаються, через зміну нормативно-правової бази та застосування додаткових заходів впливу, унеможливити використання третіми особами карток та банківських рахунків «дропів».

Запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею, яка б передбачала відповідальність за передачу третім особам доступу до своїх банківських карток та рахунків. Виснувано, що проблема боротьби з явищем «дропів» є загальнодержавним питанням, враховуючи кількість осіб, які беруть участь у вказаній діяльності.

Ключові слова: «дропи», «грошові мули», відповідальність, умисел, рахунки.

The article examines the problem of the use of bank cards and accounts of individuals by third parties for the purpose of committing criminally unlawful acts. The authors provide examples of the widespread use of "drops" ("money mules") in the conduct of illegal activities not only in Ukraine, but also in other countries. Attention was also drawn to the fact that the bulk of "drops" are individuals from vulnerable segments of the population who, in order to make a quick profit, provide their bank accounts to third parties.

Attention is paid to the issue of qualifying the actions of "money mules". It is indicated that the actions of such persons can be qualified under various articles of the Criminal Code of Ukraine, depending on the presence of intent to commit criminally unlawful acts. In addition, judicial practice is considered regarding the prosecution of persons who provided their bank cards and accounts to third parties. Attention is drawn to the fact that the actions of "money mules" can be qualified depending on the consequences that were obtained by third parties using bank cards and accounts of "drops".

Practical examples of the use of "money mules" in the implementation of illegal activities are given, for example, for laundering the funds of cross-border criminal organizations. It is noted that central banks of the world are trying to prevent the use of "drop" cards and bank accounts by third parties by changing the regulatory framework and applying additional measures of influence.

It is proposed to supplement the Code of Ukraine on Administrative Offenses with an article that would provide for liability for transferring access to one's bank cards and accounts to third parties. It is concluded that the problem of combating the phenomenon of "drops" is a nationwide issue, given the number of people involved in the specified activity.

Key words: "drops", "money mules", liability, intent, accounts.

Постановка проблеми. За останні роки Україна, як і інші країни світу, зіштовхнулася з проблемою «дропів» («грошових мулів»). Відповідно до усталеної практики «дропами» іменують фізичних осіб, які за винагороду або на безоплатній основі надають третім особам доступ до своїх банківських карток та рахунків. Вказане явище становить серйозну загрозу, адже з використанням таких «дропів» зловмисникам легше залишатися «в тіні» при здійсненні кримінально караних діянь таких як шахрайства, торгівлі наркотичними речовинами, сутенерством, ухиленням від сплати податків та навіть фінансування тероризму. Наприклад, у Великій Британії у 2022 році банки виявили понад 39 000 рахунків «дропів». За оцінкою Національного агентства з боротьби зі злочинністю за допомогою «грошових мулів» кожен рік відмивається близько 10 мільярдів фунтів стерлінгів. У 2023 році збитки від діяльності «дропів» для економіки Великої Британії склали приблизно 2,3 мільярда фунтів стерлінгів, що становило зростання у 104% порівняно з минулим роком. На проблему «дропів» звертає увагу й Національний банк України (далі – НБУ),

який вказав, що через картки «дропів» може проходити близько 200 млрд грн на рік. Більш того, за для боротьби з «грошовими мулами» 1 жовтня 2024 року НБУ було введено ліміт у 150 000 грн на місяць для переказів фізичних осіб «з карти на карту», що вказує на серйозність проблеми вказаного явища для економіки України [1].

Стан опрацювання проблематики. Питання аналізу проблематики явища «дропів» та кваліфікації діяльності останніх притягнуло увагу у своїх роботах Гораш О.С., Зеленецький В.С., Кротюк В.Л., Файер Д.А., Черевко К.О., а також науковців Financial Action Task Force.

Метою статті є дослідження особливостей кваліфікації дій «дропів» відповідно до законодавством України про кримінальну відповідальність, аналіз судової практики із зазначеного питання; аналіз проблематики вказаного явища та надання рекомендацій стосовно змін у чинне законодавство задля ефективної протидії розповсюдженню явища «дропів».

Виклад основного матеріалу. Таке явище як «дропи» є найбільш розповсюдженим серед вразливих верств насе-

лення, наприклад, найчастіше «дропами» стають переселенці з зон бойових дій, безробітні, багатодітні сім'ї, сироти. Здебільшого, указане вище явище набуло розповсюдження серед молоді, яка становить найбільшу частку осіб, які передають свої банківські картки та рахунки третім особам. Такі дії саме молодих осіб пояснюються бажанням легкого заробітку, недостатніми знаннями щодо наслідків своїх дій та не усвідомленням того, де у подальшому передані банківські картки та рахунки будуть використовуватися.

Черевко К.О. та Гораш О.С. ділять «дропів/грошових мулів» на три основні групи: неусвідомлені – не розуміють, що вчиняють діяння, які виходять за рамки закону, і не знають, до якого саме кримінального правопорушення причетні; усвідомлені – розуміють, що вчиняють діяння, які виходять за рамки закону, але не знають, у якому саме кримінальному правопорушенні приймають участь; співучасники кримінальних правопорушень, від яких надходять злочинні доходи – розуміють, що вчиняють протиправні діяння, і знають, у якому саме кримінальному правопорушенні приймають участь [2, с. 74].

Інші ж науковці та практики виділяють дві групи «дропів»: фізичні особи, що повністю усвідомлюють наслідки під час надання доступу до своїх рахунків та фізичні особи, які мимоволі стають задіяними у схемах «дропів» через онлайн-шахрайства або фальшиві оголошення про роботу. Як правило, особи, що належать до другої групи вірять, що здійснюють законні операції та працюють на справжній бізнес [3].

Типовим прикладом використання «дропів» для здійснення незаконної дії є описана у звіті FATF «Професійне відмивання грошей» діяльність фізичної особи, яка передала свій банківський рахунок у розпорядження третім особам. Так, особа А була завербована нігерійським синдикатом для отримання грошей на її банківські рахунки. Їй пообіцяли комісійні до 5000 Сінгапурських доларів (3160 євро) за кожну транзакцію. Особа А отримав на свої банківські рахунки доходи від шахрайства, вчиненого в Сполучених Штатах Америки та на Багамських островах. Більшість коштів було переведено або знято протягом кількох днів після отримання за вказівками злочинного угруповання, що базується в Нігерії. Крім того, рахунки особа А не тільки використовувалися для зберігання незаконних доходів, а й сама особа А завербувала двох інших осіб для здійснення ідентичної незаконної діяльності. Контроль над банківськими рахунками завербованих осіб дозволив приховати незаконному злочинному угрупованню з Нігерії, якому допомагав особа А, місцезнаходження незаконних доходів шляхом дріблення їх на різних рахунках «дропів» та уникнути виявлення, оскільки кошти були розподілені на кількох рахунках. Через вказану мережу особа А та її мережа «грошових мулів» отримали загалом 12 шахрайських банківських переказів на суму 5 мільйонів сінгапурських доларів (3,16 мільйонів євро) з закордонну на їхні банківські рахунки в Сінгапурі протягом шести тижнів. За результатами досудового розслідування та судового розгляду особа А був засуджений до покарання у виді позбавлення волі на строк 72 місяці за відмивання коштів [4, с. 21].

В Україні, на теперішній час, як і багатьох країн світу, немає відповідних статей у чинному законодавстві, що кваліфікують дії «дропів». Разом з тим, досить часто дії таких осіб кваліфікуються органами досудового розслідування за ч. 5 ст. 27 ч. 3 ст. 190 Кримінального кодексу України (далі – КК) як пособництво в наданні засобів та дій, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення іншим співучасником, а саме у заволодінні чужим майном шляхом обману (шахрайство), вчиненого за попередньою змовою групою осіб, шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Так, відповідно до вироку Київського районного

суду м. Полтава від 02.12.2024 № 552/7561/24 фігурант справи мав отримувати грошові кошти та після цього здійснювати подальші транзакції з розподілом грошових коштів. Дії шахраїв передбачали подальше переміщення коштів з одного рахунку на інший з метою ускладнення їхнього розшуку, вчинення, в тому числі з використанням великої кількості пособників, інших дій, спрямованих на приховування, маскування походження таких грошових коштів або володіння ними, джерела їх походження та місцезнаходження. ОСОБА_4 до протиправної діяльності був залучений особою 1, який в свою чергу здійснював протиправну діяльність спільно зі своїм знайомим особою 2. Маючи спільного знайомого особу 3, до шахрайської схеми був залучений ОСОБА_6. Кожен з фігурантів, маючи зв'язок між собою, та невстановленою досудовим розслідуванням особою, на виконання вказівок невстановленої особи, діючи кожен окремо, використовуючи власні та придбані банківські картки, сприяли вказаній особі у вчиненні шахрайських дій, шляхом отримання грошових коштів від потерпілих, та подальшим їх перерахуванням та розподіленням.

Разом з тим, не можна вважати, що єдиною кваліфікацією дії «грошового мула» є ч. 5 ст. 27 ч. 3 ст. 190 КК. Додатково є можливою правова кваліфікація дій такої особи й за ч. 5 ст. 27 ст. 209 КК через використання рахунків «грошових мулів» для легалізації (відмивання) коштів, які були отримані злочинним шляхом. Так, досить часто після перерахування коштів на рахунки «дропів» останні виводять у готівку отримані у незаконний спосіб кошти або здійснюють купівлю товарів широкого вжитку, які отримують треті особи - контролери «грошових мулів».

Слід звернути увагу, що під набуттям майна, одержаного унаслідок вчинення предикатного діяння, потрібно розуміти отримання такого майна винною особою, яка усвідомлює його відповідне походження, тим чи іншим оплатним чи безоплатним способом (купівля, отримання в обмін на інші предмети, прийняття як оплата за надані послуги або виконану роботу, одержання як подарунок або як плата за борг тощо). Володіння майном, одержаним злочинним шляхом, означає фактичне перебування такого майна у особи, яка має можливість впливати на нього. Володіти майном може як його власник, так і інші особи, наприклад, ті хто дістає таку можливість з огляду на певні договірні відносини (договір найму, комісії, схову тощо). Використання майна, одержаного злочинним шляхом – це вилучення у тій чи іншій формі корисних властивостей такого майна для задоволення потреб власника чи інших осіб. Зазначене майно може бути використане, зокрема, при здійсненні господарської діяльності, в тому числі підприємницької [5].

У цьому аспекті слід звернути увагу на вирок Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 14.06.2023 № 334/4002/23 в якому зазначено, що ОСОБА_4, усвідомлюючи незаконність одержання коштів в сумі 15 000 гривень внаслідок вчинення суспільно-небезпечного протиправного діяння, передбаченого ч. 3 ст. 190 КК, з метою приховування походження вказаних коштів шляхом надання правомірному вигляду їх отриманню та використанню, здійснив 1 фінансову операцію з вказаними коштами а саме: із належної йому банківської картки № НОМЕР_2 на банківську картку № НОМЕР_10, емітовану АТ «Банк Восток», видану на ім'я ОСОБА_12, до якої (банківської картки) він мав доступ через мобільний додаток, оскільки знав логін та пароль до нього і міг вільно розпоряджатись вказаними коштами. Таким чином, ОСОБА_4 легалізував (відмив) грошові кошти на загальну суму 10 000 гривень.

Кваліфікувати дії «грошового мула» можна й за ч. 5 ст. 27 відповідної частини ст. 212 КК, адже досить часто рахунки «дропів» використовуються суб'єктами реального сектору економіки з метою ухилення від сплати

податків. Наприклад, фізична особа, при купівлі товарів широкого вжитку, сплачує кошти за такий товар не на рахунки юридичної особи-продавця товару, а на рахунки «дропа», які потім «грошовий мул» виводить у готівку або переказує на інших «дропів».

Акцентувати увагу слід й на те, що «грошові мули», які притягуються до кримінальної відповідальності мали, прямий умисел на пособництво у вчиненні шахрайських дій або відмиванні (легалізації) коштів, які були отримані злочинним шляхом про що у судових рішеннях наведено відповідні докази. Досить часто, як вже було зазначено раніше, особи не усвідомлюю наслідків своїх дій й не мають прямого умислу на ведення кримінально караного діяльності, тому держава має відпрацювати механізм ефективного реагування на збільшення кількості «дропів». Так, на нашу думку, одним з ефективних варіантів протидії такому явищу як «дропа» є введення адміністративної відповідальності та доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення статтею, яка б притягала до відповідальності за передачу третім особам доступу до своїх банківських карток та рахунків. Реалізація вказаного механізму можлива через банки України, які, як суб'єкти первинного фінансового моніторингу, відповідно до профільного Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про ПВК/ФТ) мають обов'язок забезпечувати моніторинг фінансових операцій клієнтів та повідомляти Державну службу фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ) про підозрілі фінансові операції (діяльність) клієнтів. У свою чергу, ДСФМУ, відповідно до Закону про ПВК/ФТ, має право, у разі наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, подавати до

правоохоронних та розвідувальних органів відповідні узагальнені матеріали, які є підставою для внесення відомостей у Єдиний реєстр досудового розслідування або, для початку притягнення особи до адміністративної відповідальності [6].

Більш того, доказами під час розгляду такої справи стосовно притягнення «дропа» до адміністративної відповідальності є виписка з рахунків такої особи в банках України. Оскільки, діяльність «дропа» характеризується швидким переміщенням через його рахунок значних сум коштів, якими «дроп», із огляду на його фінансовий стан та профіль, не може володіти. Крім того, більшість «дропів», після передачі в користування третіх осіб власних банківських карток та рахунків не мають доступу до них.

В цілому, встановлення адміністративної відповідальності за передачу банківських карток та рахунків є запобіжником від подальшого розповсюдження вказаного явища серед населення України та установа такого покарання для осіб, щоб встановити в суспільстві чітке уявлення щодо шкідливості ведення фізичними особами діяльності «грошових мулів».

Висновок. Отже, явище «дропів» становить серйозну проблему для держави, адже через необізнаність суспільства стосовно наслідків передачі третім особам власних банківських карток та рахунків, значна кількість осіб втягується у незаконну діяльність, яка має відповідну кваліфікацію за статтями КК. Також, у результаті розвитку явища «дропів» збільшується й інша злочинна діяльність: шахрайство, відмивання (легалізація) коштів, торгівля наркотичним засобами, що становить загрозу для суспільства та правопорядку, який існує на території України. Більш того, відсутність у чинному законодавстві заходів з превентивного реагування та запобігання проявам явища «дропів» також не сприяє протидії розповсюдження вказаної проблеми. У зв'язку з цим необхідно доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення приписами, які б передбачали відповідальність за передачу третім особам власних банківських карток та рахунків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний банк України. Тимчасовий ліміт на суму переказів з "карти на карту" запобігатиме використанню платіжної інфраструктури в протиправних цілях та не вплине на діяльність волонтерів (уточнено). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/timchasoviy-limit-na-sumu-perekaziv-z-karti-na-kartu-zapobigatime-vikoristannnyu-platijnoyi-infrastrukturi-v-protipravnih-tsilyah-ta-ne-vpline-na-diyalnist-volonteriv> (дата звернення: 23.03.2025);
2. Черевко К. О., Гораш О. С. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ТАК ЗВАНИХ «ДРОПІВ» («ГРОШОВИХ МУЛІВ»). *ВІСНИК КРИМІНОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ*. № 33. С. 74;
3. «Грошові мули» або дропа – як випадково не стати співучасником злочину?. *Гаразд*. URL: <https://harazd.bank.gov.ua/article/sahrajstvo/scenarii-platiznogo-sahrajstva/grosovi-muli-abo-dropi-ak-vipadkovo-ne-stati-spivuchasnikom-zlocinu> (дата звернення: 23.03.2025);
4. FATF. Professional Money Laundering. *FATF REPORT*. 2018. Р. 23–24. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Professional-Money-Laundering.pdf> (дата звернення: 23.03.2025);
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX: станом на 9 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 23.03.2025);
6. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (економіко-практичний аналіз): науково-практичний посібник / В.С. Зеленецький, В. Л. Кротюк, Д. А. Файер. Харків: Вид-во «Кроссруд», 2007. С. 112.